Mùa Phật đản: Nghĩ về “Đạo pháp - Dân tộc”

ISSN: 2734-9195 14:12 28/05/2026

Trong hành trình ấy, Phật giáo Việt Nam vẫn đang tiếp tục đồng hành cùng dân tộc theo cách lặng lẽ nhưng bền bỉ, mềm mại nhưng sâu sắc.

Mỗi mùa Phật đản về, khi những lá cờ ngũ sắc tung bay trước cổng chùa, tiếng chuông ngân vang từ phố thị đến làng bản xa xôi và dòng người tìm về các tự viện để lễ Phật, cầu an, xã hội Việt Nam lại có dịp nhìn sâu hơn vào vai trò của Phật giáo trong đời sống dân sinh.

Phật đản không chỉ là đại lễ tôn giáo, mà còn là thời điểm để suy ngẫm về hành trình hơn 2.000 năm Phật giáo đồng hành cùng dân tộc; suy ngẫm về một phương châm đã trở thành kim chỉ nam của lịch sử Phật giáo Việt Nam: “Đạo pháp - Dân tộc".

Phật đản không chỉ là lễ hội tín ngưỡng

Năm 1981, khi Giáo hội Phật giáo Việt Nam được thành lập trên cơ sở thống nhất các tổ chức, hệ phái Phật giáo trong cả nước, phương châm “Đạo pháp - Dân tộc - Chủ nghĩa xã hội” đã được xác lập ngay từ Đại hội Đại biểu Phật giáo toàn quốc lần thứ nhất.

Hiến chương Giáo hội Phật giáo Việt Nam khẳng định rõ: “Giáo hội Phật giáo Việt Nam hoạt động theo phương châm “Đạo pháp - Dân tộc - Chủ nghĩa xã hội”, trên cơ sở kính ngưỡng, phụng hành Giáo pháp, Giới luật Phật chế và tuân thủ pháp luật nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam”.

Nhiều người từng nhìn phương châm này bằng con mắt đơn giản hóa, cho rằng đó chỉ là sự kết hợp mang tính hành chính giữa tôn giáo và chính trị. Nhưng thực tế lịch sử cho thấy, đây là một lựa chọn có chiều sâu văn hóa và căn tính dân tộc.

Hình mang tính minh họa.

“Đạo pháp” là giá trị cốt lõi của Phật giáo, là tinh thần từ bi, trí tuệ, hướng thiện. “Dân tộc” là sự gắn bó máu thịt với vận mệnh quốc gia. Còn “Chủ nghĩa xã hội”, trong hoàn cảnh Việt Nam, chính là mục tiêu xây dựng một xã hội công bằng, nhân văn, lấy con người làm trung tâm phát triển.

Ba yếu tố ấy không tồn tại rời rạc mà tạo thành một chỉnh thể tư tưởng và hành động của Phật giáo Việt Nam hiện đại.

Trong suốt chiều dài lịch sử dân tộc, Phật giáo Việt Nam chưa bao giờ đứng ngoài vận mệnh đất nước. Từ thời Lý - Trần, tinh thần nhập thế của Phật giáo đã hòa quyện với tư tưởng trị quốc an dân, tạo nên một giai đoạn phát triển rực rỡ của văn hóa Đại Việt. Các thiền sư không chỉ là người tu hành mà còn là trí thức, nhà giáo dục, nhà ngoại giao và cố vấn chính trị cho triều đình. Tinh thần “hộ quốc an dân” ấy tiếp tục được kế thừa trong các cuộc kháng chiến bảo vệ Tổ quốc và trong công cuộc xây dựng đất nước thời bình.

Chính vì vậy, mùa Phật đản hôm nay không chỉ dừng lại ở những nghi lễ tôn giáo hay hoạt động văn hóa cộng đồng. Đó còn là dịp để nhìn lại vai trò xã hội của Phật giáo trong đời sống đương đại. Khi xã hội đối mặt với khủng hoảng niềm tin, bạo lực học đường, sự xuống cấp đạo đức và áp lực tinh thần ngày càng lớn, những giá trị mà Phật giáo hướng đến như lòng vị tha, tinh thần bao dung, sự tỉnh thức và lối sống thiện lành càng trở nên cần thiết.

Ý nghĩa sâu mầu phía sau lá cờ ngũ sắc, lễ đài và tiếng chuông chùa ngân vang là thông điệp về sự hòa hợp giữa đạo và đời, giữa niềm tin tâm linh với trách

nhiệm xã hội, giữa khát vọng giác ngộ cá nhân với lý tưởng xây dựng một đất nước phát triển nhân văn, bền vững và nghĩa tình.

Phật giáo Việt Nam chưa bao giờ đứng ngoài vận mệnh dân tộc

Nếu nhìn lại lịch sử dân tộc, có thể thấy Phật giáo Việt Nam chưa bao giờ đứng ngoài vận mệnh đất nước. Từ thời Lý - Trần, Phật giáo đã tham gia trực tiếp vào việc cố kết quốc gia, ổn định xã hội và bảo vệ chủ quyền. Các thiền sư như Vạn Hạnh, Trần Nhân Tông không chỉ là nhân vật tôn giáo mà còn là những nhà tư tưởng chính trị, nhà văn hóa lớn của dân tộc.

Trong kháng chiến chống thực dân và đế quốc, nhiều tăng ni, phật tử đã tham gia phong trào yêu nước, cứu quốc. Không ít ngôi chùa từng là cơ sở nuôi giấu cán bộ cách mạng. Nhiều tăng sĩ đã hy sinh trong chiến tranh để bảo vệ độc lập dân tộc. Bởi vậy, nói Phật giáo Việt Nam đồng hành cùng dân tộc không phải là mỹ từ tuyên truyền, mà là sự thật lịch sử.

Hình mang tính minh họa.

Chủ tịch Hồ Chí Minh từng khẳng định: “Phật giáo Việt Nam luôn luôn gắn bó với dân tộc trong mọi cuộc thăng trầm của đất nước”. Trải qua hơn 2.000 năm hiện diện trên đất Việt, Phật giáo đã hòa quyện vào đời sống văn hóa dân tộc, góp phần hình thành nền tảng đạo đức xã hội, nuôi dưỡng tinh thần từ bi, vị tha, khoan dung và hướng thiện trong cộng đồng.

Sau ngày đất nước thống nhất, tinh thần đồng hành ấy tiếp tục được khẳng định mạnh mẽ khi Giáo hội Phật giáo Việt Nam được thành lập năm 1981 trên cơ sở thống nhất các hệ phái Phật giáo trong cả nước.

Giáo hội không chỉ thực hiện các hoạt động hoằng pháp, nghi lễ tín ngưỡng mà còn tích cực tham gia công tác an sinh xã hội, xóa đói giảm nghèo, cứu trợ thiên tai, chăm lo người yếu thế và vận động xây dựng đời sống văn hóa ở khu dân cư.

Trong bối cảnh hiện nay, khi đất nước bước vào giai đoạn phát triển mới với nhiều biến động về kinh tế, xã hội và văn hóa, vai trò của Phật giáo càng được nhìn nhận không chỉ ở phương diện tín ngưỡng mà còn ở giá trị đạo đức và trách nhiệm xã hội.

Nhiều năm qua, Giáo hội Phật giáo Việt Nam đã tham gia ngày càng sâu vào các lĩnh vực an sinh xã hội, giáo dục đạo đức, bảo vệ môi trường, chăm lo người yếu thế và củng cố khối đại đoàn kết dân tộc.

Theo thống kê, năm 2023, tổng giá trị hoạt động từ thiện xã hội của Giáo hội Phật giáo Việt Nam đạt hơn 2.100 tỷ đồng. Năm 2025, con số này tăng lên hơn 2.161 tỷ đồng.

Riêng Giáo hội Phật giáo Việt Nam TP.HCM trong năm 2024 đã triển khai hoạt động thiện nguyện với tổng kinh phí hơn 735 tỷ đồng. Phật giáo Quận 8 (cũ) thực hiện an sinh xã hội hơn 40 tỷ đồng; Quận 11 (cũ) đạt gần 50 tỷ đồng hoạt động từ thiện; Quận 6 (cũ) triển khai hơn 25 tỷ đồng công tác thiện nguyện.

Nhiều địa phương khác cũng phát huy hiệu quả vai trò nhập thế của Phật giáo trong đời sống cộng đồng. Tại Đồng Nai, các cơ sở Phật giáo thường xuyên tổ chức trao học bổng, tặng xe đạp cho học sinh nghèo, xây dựng nhà đại đoàn kết, chăm lo gia đình chính sách, hỗ trợ người khuyết tật và duy trì các bếp ăn từ thiện phục vụ người dân khó khăn.

Năm 2025, Giáo hội Phật giáo Việt Nam tổ chức thành công Đại lễ Vesak Liên hợp quốc 2025, triển khai hiệu quả các chương trình an sinh xã hội, cứu trợ đồng bào bão lũ với gần 3.000 tỷ đồng.

Những con số ấy cho thấy Phật giáo không đứng ngoài những vấn đề của xã hội. Phật giáo đang tham gia trực tiếp vào việc chia sẻ gánh nặng với Nhà nước trong công tác an sinh, giảm nghèo và hỗ trợ cộng đồng.

Những vấn đề đặt ra đối với Phật giáo hiện nay

Tuy nhiên, cũng cần nhìn thẳng vào thực tế rằng bên cạnh những giá trị tích cực, đời sống Phật giáo hiện nay vẫn tồn tại không ít biểu hiện lệch chuẩn. Một số nơi thương mại hóa tâm linh, biến lễ hội thành nơi kinh doanh tín ngưỡng, cổ súy mê tín dị đoan hoặc lợi dụng niềm tin tôn giáo để trục lợi.

Nếu không tỉnh táo, Phật giáo cũng có thể bị cuốn vào vòng xoáy thực dụng của xã hội thị trường. Những hiện tượng như "buôn thần bán thánh", thần thánh hóa vật phẩm tâm linh, kích động mê tín hay sử dụng mạng xã hội để tạo dựng quyền lực tinh thần cá nhân đã từng gây bức xúc dư luận.

Bởi vậy, giữ gìn sự trong sáng của đạo pháp không chỉ là trách nhiệm của Giáo hội mà còn là yêu cầu sống còn đối với uy tín của Phật giáo trong xã hội hiện đại.

Trong bối cảnh bùng nổ công nghệ số và truyền thông mạng xã hội, nhiều nội dung mang danh nghĩa phật pháp đang bị cắt xén, diễn giải tùy tiện hoặc biến thành công cụ câu kéo tương tác.

Không ít người tự nhận là "thầy", "đạo sư", "người khai mở tâm linh" để truyền bá quan điểm cực đoan, mê tín hoặc thần bí hóa giáo lý nhà Phật. Điều này không chỉ làm sai lệch tinh thần từ bi, trí tuệ của Phật giáo mà còn khiến công chúng, đặc biệt là giới trẻ, dễ rơi vào trạng thái ngộ nhận giữa chánh tín và mê tín.

Trong khi đó, sự lan truyền quá nhanh của thông tin trên không gian mạng khiến việc kiểm chứng giáo lý, nguồn gốc hay tính chính thống của nội dung trở nên khó khăn hơn bao giờ hết.

Một vấn đề khác cũng đang đặt ra là nguy cơ hình thức hóa sinh hoạt tôn giáo. Ở một số nơi, việc đi chùa, lễ Phật dần bị biến thành hoạt động mang tính cầu may, xin lộc, giải hạn hơn là quá trình tu dưỡng đạo đức và chuyển hóa nội tâm.

Khi đời sống tín ngưỡng bị chi phối quá mạnh bởi tâm lý vụ lợi, thực dụng, giá trị nhân văn cốt lõi của Phật giáo rất dễ bị phai nhạt. Điều đó đi ngược lại tinh thần nhập thế tích cực mà Phật giáo Việt Nam từng gây dựng trong lịch sử dân tộc.

Thực tế ấy đòi hỏi Giáo hội Phật giáo Việt Nam phải tiếp tục tăng cường công tác quản lý tăng, ni, chuẩn hóa hoạt động hoằng pháp, nâng cao chất lượng giáo dục Phật học và định hướng truyền thông chính thống trên môi trường số.

Đồng thời, cơ quan quản lý nhà nước cũng cần kiên quyết xử lý những hành vi lợi dụng tín ngưỡng, tôn giáo để trục lợi, vi phạm pháp luật hoặc gây ảnh hưởng tiêu cực đến đời sống xã hội.

Về phía người dân, cần xây dựng nhận thức đúng đắn về tín ngưỡng, hiểu rằng giá trị lớn nhất của Phật giáo không nằm ở sự linh thiêng huyền bí, mà ở khả năng hướng con người đến lòng thiện, sự tỉnh thức và trách nhiệm với cộng đồng.

Giữ cho đạo Phật đồng hành cùng dân tộc trong thời đại mới vì thế không chỉ là giữ gìn một tôn giáo, mà còn là bảo vệ một nền tảng văn hóa, đạo đức và tinh thần của xã hội Việt Nam.

Sự gặp gỡ giữa tinh thần Phật giáo và định hướng phát triển đất nước

Mùa Phật đản năm nay diễn ra trong bối cảnh đất nước bước vào giai đoạn phát triển mới với nhiều yêu cầu đặt ra về xây dựng con người, phát triển văn hóa, củng cố khối đại đoàn kết toàn dân tộc và phát huy nguồn lực tinh thần cho sự nghiệp phát triển bền vững.

Tinh thần "hộ quốc an dân" vốn là truyền thống của Phật giáo Việt Nam từ thời Lý - Trần đến nay tiếp tục được nối dài bằng nhiều hoạt động thiết thực trong đời sống xã hội.

Hình mang tính minh họa.

Trong dòng chảy ấy, có thể thấy rất rõ sự gặp gỡ giữa tinh thần nhập thế của Phật giáo Việt Nam với định hướng phát triển đất nước mà Đảng đang xác lập trong giai đoạn mới.

Đại hội XIV, Đảng tiếp tục nhấn mạnh yêu cầu "khơi dậy mạnh mẽ khát vọng phát triển đất nước phồn vinh, hạnh phúc; phát huy giá trị văn hóa, sức mạnh con người Việt Nam và khối đại đoàn kết toàn dân tộc như nguồn lực nội sinh, động lực quan trọng của phát triển". Đây không chỉ là định hướng chính trị mà còn là lời hiệu triệu đối với mọi tổ chức xã hội, tôn giáo cùng tham gia xây dựng nền tảng tinh thần của quốc gia.

Tinh thần ấy có sự tương đồng sâu sắc với phương châm hành đạo của Giáo hội Phật giáo Việt Nam: "Đạo pháp - Dân tộc - Chủ nghĩa xã hội". Nghị quyết Đại hội đại biểu Phật giáo toàn quốc lần thứ IX, nhiệm kỳ 2022-2027, xác định mục tiêu phát huy truyền thống hộ quốc an dân, tăng cường gắn bó đồng hành cùng dân tộc, xây dựng Giáo hội kỷ cương, trách nhiệm, hội nhập và phát triển bền vững.

Trong bối cảnh nhiều giá trị truyền thống đứng trước nguy cơ bị mai một bởi lối sống thực dụng và tác động tiêu cực từ không gian mạng, các hoạt động hoằng pháp, giáo dục đạo đức, khóa tu mùa hè, chương trình hướng nghiệp và kỹ năng sống dành cho thanh thiếu niên đang tạo ra môi trường giúp giới trẻ cân bằng đời sống tinh thần, nuôi dưỡng lòng nhân ái và ý thức trách nhiệm công dân.

Điều đó cũng phù hợp với tinh thần Nghị quyết số 80-NQ/TW ngày 7/1/2026 của Bộ Chính trị về phát triển văn hóa Việt Nam, trong đó khẳng định: "Phát triển văn hóa, con người là nền tảng, nguồn lực nội sinh quan trọng, động lực to lớn cho phát triển nhanh và bền vững đất nước".

Nghị quyết nhấn mạnh yêu cầu xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh từ gia đình đến xã hội và không gian số; đề cao trách nhiệm phát huy các giá trị đạo đức, nhân văn, tinh thần cộng đồng trong đời sống hiện đại.

Nếu soi chiếu vào thực tiễn hôm nay, có thể thấy Phật giáo Việt Nam đang góp phần hiện thực hóa tinh thần ấy bằng chính các hoạt động nhập thế của mình, đó là hướng con người tới lối sống thiện lành, giảm cực đoan, tiết chế lòng tham, củng cố đạo đức xã hội và nuôi dưỡng tinh thần đoàn kết.

Giữ gìn nền tảng tinh thần của quốc gia

Trong bối cảnh thế giới hiện nay tiếp tục biến động phức tạp với chiến tranh, xung đột sắc tộc, chủ nghĩa cực đoan, khủng hoảng niềm tin và những hệ lụy từ mặt trái của toàn cầu hóa, yêu cầu giữ gìn nền tảng tinh thần xã hội đối với mỗi quốc gia càng trở nên cấp thiết.

Việt Nam đang bước vào giai đoạn phát triển mới với mục tiêu đến năm 2030 trở thành nước đang phát triển có công nghiệp hiện đại, thu nhập trung bình cao và đến năm 2045 trở thành nước phát triển, thu nhập cao. Nhưng thực tiễn cho thấy, một đất nước không thể phát triển bền vững nếu chỉ dựa vào tăng trưởng kinh tế hay tiến bộ công nghệ mà xem nhẹ nền tảng văn hóa, đạo đức và sức mạnh tinh thần của cộng đồng.

Văn kiện Đại hội XIV của Đảng tiếp tục nhấn mạnh yêu cầu "khơi dậy mạnh mẽ giá trị văn hóa, sức mạnh con người Việt Nam và khát vọng phát triển đất nước phồn vinh, hạnh phúc"; đặt con người vừa là trung tâm, vừa là chủ thể của quá trình phát triển.

Tinh thần Nghị quyết số 80-NQ/TW của Bộ Chính trị về phát triển văn hóa Việt Nam về phát triển văn hóa, trong đó xác định nhiệm vụ xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh, củng cố hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị gia đình và chuẩn mực con người Việt Nam thời kỳ mới.

Đây không chỉ là định hướng quản lý xã hội mà còn là yêu cầu sống còn đối với sự ổn định và phát triển lâu dài của quốc gia.

Ở phương diện này, Phật giáo Việt Nam có vai trò đặc biệt quan trọng. Không phải bằng quyền lực chính trị hay áp đặt tư tưởng, mà bằng sự lan tỏa của lòng từ bi, tinh thần vị tha, lối sống hướng thiện và ý thức trách nhiệm với cộng đồng.

Với hơn 18.000 cơ sở tự viện, khoảng 55.000 tăng, ni và hàng chục triệu tín đồ, người có cảm tình với Phật giáo, Giáo hội Phật giáo Việt Nam hiện là một trong những tổ chức tôn giáo có ảnh hưởng xã hội sâu rộng nhất cả nước.

Nghị quyết Đại hội đại biểu Phật giáo toàn quốc lần thứ IX, nhiệm kỳ 2022-2027 tiếp tục khẳng định phương châm "Đạo pháp - Dân tộc - Chủ nghĩa xã hội", đồng thời nhấn mạnh yêu cầu phát huy truyền thống hộ quốc an dân, đồng hành cùng dân tộc trong công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Điều đó cho thấy Phật giáo Việt Nam hôm nay không đứng ngoài các vấn đề của đất nước, mà đang chủ động thích ứng với những yêu cầu mới của thời đại, góp phần xây dựng xã hội nhân văn, ổn định và phát triển bền vững.

Mùa Phật đản vì thế không chỉ là mùa lễ hội tín ngưỡng hay sinh hoạt tôn giáo đơn thuần. Đó còn là dịp để xã hội nhìn lại những giá trị nền tảng đang giữ cho cộng đồng không bị tan rã giữa cơn lốc vật chất, cạnh tranh và công nghệ số.

Một quốc gia chỉ thực sự vững mạnh khi vẫn giữ được đạo lý, lòng nhân ái và sự cố kết cộng đồng.

Trong hành trình ấy, Phật giáo Việt Nam vẫn đang tiếp tục đồng hành cùng dân tộc theo cách lặng lẽ nhưng bền bỉ, mềm mại nhưng sâu sắc.

Và có lẽ, đó cũng chính là ý nghĩa sâu xa nhất của phương châm: “Đạo pháp - Dân tộc - Chủ nghĩa xã hội”.

Tác giả: **Vững Nguyễn**